

Eén Europees betaalgebied op komst

Vanaf 1 januari 2008 zal het betalingsverkeer in Europa veranderen. Niet van de één op de andere dag, zoals toen de euro in 2002 de nationale valuta verving, maar geleidelijk. Vanaf 1 januari 2008 moet het mogelijk worden om overboekingsopdrachten, incasso-opdrachten en kaartbetalingen te doen met betaalmiddelen die in het hele eurogebied worden geaccepteerd. Deze Europese betaalmiddelen zullen in de jaren daarna geleidelijk de nationale betaalmiddelen vervangen. Als deze overgang voltooid is, bestaat er werkelijk één Europese betaalzone. De Europese betaalzone en de weg daar naartoe staan bekend als SEPA, Single Euro Payments Area. SEPA heeft grote gevolgen voor alle partijen in het betalingsverkeer, zowel voor banken, centrale afwikkelbedrijven, zoals Interpay, als voor bedrijven, winkeliers en consumenten. Een belangrijk gevolg is dat de huidige nationale betaalmarkten worden opengebrouwen en marktpartijen in Europa een nieuwe betaalmarkt moeten gaan creëren. Dit artikel beschrijft de stand van zaken op dit moment, de verwachte voordelen van SEPA, maar ook de hobbels die de verschillende marktpartijen in eerste instantie op hun weg zullen vinden. DNB, als deel van het Europese Stelsel van Centrale Banken, steunt SEPA, waarbij ze de efficiëntie, veiligheid en continuïteit van het Nederlandse betalingsverkeer bewaakt.

SEPA is nodig

SEPA, Single Euro Payments Area, staat voor de gemeenschappelijke eurobetaalruimte die vanaf 2008 vorm moet krijgen. De gedachte achter SEPA is dat het voor Europese burgers mogelijk moet zijn om in het eurogebied betalingen te doen vanaf één betaalrekening en met één set betaalmiddelen op een even veilige en efficiënte manier als nu in de nationale situatie. Zo ontstaat er in het eurogebied één ‘binnenlandse’ betaalmarkt.

SEPA is nodig. De huidige betaalmarkt in het eurogebied bestaat uit twaalf verschillende nationale markten. Hoewel betalingen allemaal in euro zijn, kennen deze twaalf betaalmarkten verschillende betaalmiddelen, verschillende structuren en zijn ze gescheiden door juridische en technische barrières. De Europese autoriteiten, waaronder het Europese Stelsel van Centrale Banken, en de Europese banken willen van deze Europese lappendeken één geheel maken. De Nederlandsche Bank als deel van het Stelsel steunt SEPA, en bewaakt daarbij de maatschappelijke efficiëntie, veiligheid en continuïteit van het Nederlandse betalingsverkeer, zie box 1. De belangrijkste drijfveer van alle bovengenoemde partijen is dat de betaalmarkt in het eurogebied als geheel veel efficiënter en transparanter zou kunnen zijn als juridische en technische barrières worden geslecht. Meer en eerlijker concurrentie tussen marktpartijen zal bovendien een drukkend effect hebben op de kosten van het betalingsverkeer. De afwikkeling van transacties is nationaal vaak relatief efficiënt geregeld, maar voor grensoverschrijdende betalingen in het eurogebied vindt de afwikkeling vaak via meerdere schakels plaats wat de kosten opdrijft. Innovatie in de euro-betaalmarkt is moeilijk. Nieuwe initiatieven, zoals mobiele betalingen, zijn veelal beperkt tot nationale markten.

Er zijn nu twee betaalmiddelen waarmee eindgebruikers grensoverschrijdend kunnen betalen, namelijk

overboeking en betaalkaarten. Deze betaalmiddelen verschillen echter in kwaliteit van de nationale. Zo worden betalingen met de huidige nationale debitkaarten, zoals de Nederlandse pinpas, lang niet overal in het eurogebied geaccepteerd. Bovendien bestaat er geen Europees incassoproduct, hoewel internationale banken hiervoor wel maatwerkoplossingen bieden aan hun zakelijke klanten.

SEPA is een essentieel onderdeel van een monetaire unie voor consumenten en bedrijven en faciliteert de vorming van de interne markt in Europa. Vrij verkeer van arbeid, diensten en goederen wordt bevorderd door het creëren van één Europese betaalzone. SEPA heft de technische barrières op tussen de nationale markten. De juridische barrières worden opgeheven door het *New Legal Framework for Payments in the Internal Market* (NLF). Zo creëren SEPA en het NLF de voorwaarden voor een geïntegreerde euro betaalmarkt, met drie markt-karakteristieken:

- eerlijke concurrentie tussen aanbieders van betaaldiensten;
- consistent niveau van consumentenbescherming en verbeterde transparantie;
- de potentie om de efficiëntie te verbeteren.

SEPA brengt voordelen

Het werkelijke voordeel van één Europese betaalzone voor de maatschappij is dat het de betaalmarkt dwingt zich om te vormen tot een nieuwe marktstructuur. Dit houdt in dat een nieuw efficiëntieniveau moet worden gezocht dat niet bereikt kan worden in de huidige gefragmenteerde situatie. De schattingen van de voordelen voor de maatschappij lopen uit één. De Europese Commissie schat EUR 50 tot EUR 100 miljard per jaar, met inachtneming van meerdere bronnen van kostenvoordelen, zoals bijvoorbeeld e-invoicing. Het *World*

Box 1 Rol van de Nederlandsche Bank in SEPA

DNB heeft zich tot doel gesteld om alle relevante partijen in Nederland te betrekken bij de ontwikkeling van SEPA in Nederland, door middel van het Maatschappelijk Overleg Betalingsverkeer (MOB). Partijen als de Consumentenbond, het MKB en het Platform Detailhandel hebben zo de mogelijkheid om aan tafel te schuiven bij banken en hun belangen kenbaar te maken. Een ander doel van DNB is het bewaken van de

maatschappelijke efficiëntie, veiligheid en continuïteit van het betalingsverkeer in Nederland bij de omvorming van de huidige Nederlandse betaalmarkt naar SEPA. Ook zal DNB bijdragen aan communicatie over SEPA richting de maatschappij. Deze doelen vloeien voort uit de verantwoordelijkheid van DNB zorg te dragen voor de goede werking van het betalingsverkeer in Nederland.

Payments Report 2005 schat dat banken EUR 13 tot EUR 29 miljard per jaar aan inkomsten uit betaaldiensten zullen inleveren door SEPA, wat de maatschappij uiteindelijk ten goede komt.

Gebruikers van betaaldiensten, consumenten en bedrijven, zijn degenen die met name de vruchten zullen plukken van de geharmoniseerde Europese betaalmarkt. De convergentie van standaarden zal de grensoverschrijdende concurrentie tussen banken vergroten en kan leiden tot een verlaging van tarieven voor de gemiddelde Europese gebruiker van betaaldiensten. Schaalvoordelen in de verwerking van transacties met geharmoniseerde producten resulteren in een verlaging van de kostprijs per transactie. Prijstransparantie zal consumenten en bedrijven prikkelen om de meest efficiënte betaalmiddelen te gebruiken.

Vooraf bedrijven die actief zijn in meerdere landen zullen profiteren. SEPA stelt deze bedrijven in staat om hun betalingen in het eurogebied eenvoudiger automatisch te verwerken en dat brengt kostenvoordelen met zich mee. Er bestaan nu nog verschillen in lokale betaalstandaarden. Door SEPA kunnen bedrijven hun euroliquiditeiten en betalingsprocessen eenvoudiger en goedkoper vanaf één centraal punt regelen. Standardisatie maakt het mogelijk om inkomende en uitgaande stromen uit het hele eurogebied automatisch te matchen. Ook dit zal resulteren in kostenbesparingen. Winkeliers actief in meerdere landen zullen de mogelijkheid krijgen om kaartbetalingen via één bank te laten verwerken.

SEPA vraagt investeringen

SEPA biedt voordelen, maar vraagt van alle betrokkenen, ook de Nederlandse, op de korte termijn extra investeringen in systemen, procedures en werkwijzen. Aanbieders en afnemers van betaaldiensten, maar ook de centrale afwikkelbedrijven zullen zich dienen aan te passen aan de nieuwe Europese betaalmiddelen. SEPA zal een grote invloed hebben op de banksector in Nederland en Europa. Ook kan SEPA de wijze van tarifieren in Nederland beïnvloeden. Deze investeringshobbels zijn voorzien voor de eerste jaren. Op de lange termijn worden ze terugverdiend, doordat het aantal grensoverschrijdende transacties steeds meer zal toenemen en de betaalmarkt in het eurogebied zich naar een efficiënter evenwicht zal ontwikkelen. Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste hobbels, zoals nu worden voorzien.

SEPA kan de efficiëntie van het betalingsverkeer in Nederland aantasten

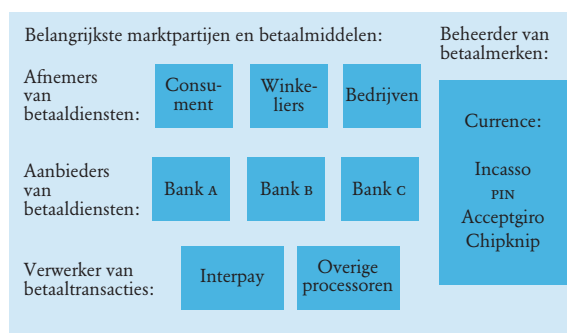
Op dit moment is de Nederlandse betaalmarkt één van de meest efficiënte, misschien wel de efficiëntste betaalmarkt van Europa. Nederland valt samen met België en Zweden in de categorie 'efficiency-focused', zoals onderscheiden in een rapport van het bureau McKinsey (McKinsey & Company 2005). Deze categorie kenmerkt zich door een zeer efficiënt betalingssysteem en een relatief laag aandeel van dure betaalmiddelen zoals contant geld en cheques. De transactiekosten zijn significant lager dan die van landen uit de andere 'McKinsey-categorieën' en de winsten die banken maken in het betalingsverkeer zijn bescheiden.

Een belangrijke reden waarom het betalingsverkeer in Nederland zo efficiënt is, is het geheel aan afspraken dat banken op nationaal niveau hebben gemaakt over bijvoorbeeld de centrale afwikkeling van transacties via Interpay en over de nationale betaalmiddelen, zie figuur 1. SEPA zal deze nationale betaalstructuur openbreken. Binnen SEPA ligt het niet voor de hand dat banken op nationaal niveau afspraken maken over afwikkeling van transacties en betaalmiddelen. Banken worden geprikkeld juist *in Europa* op zoek te moeten gaan naar alternatieven. Deze verschuiving hoeft niet per se op korte termijn voordelig uit te vallen voor de Nederlandse betaalmarkt. Het is nog onduidelijk in hoeverre de efficiëntie van SEPA zal afwijken van de huidige Nederlandse. Alles is in beweging en wat het nieuwe evenwicht in het eurogebied wordt, is onduidelijk.

Iedereen dient zich aan te passen aan de nieuwe Europese producten

De Europese betaalmiddelen zijn niet identiek aan de huidige Nederlandse. De Europese overboeking en incasso zullen per 1 januari 2008 aangeboden worden naast de huidige Nederlandse overboeking en incasso.

Figuur 1 De Nederlandse betaalmarkt

Op termijn zullen de Europese overboeking en incasso hun Nederlandse varianten vervangen. Het is daarnaast op dit moment onduidelijk of en hoe lang PIN, het nationale Nederlandse debitkaartmerk dat op alle betaalpassen wordt gebruikt, zal blijven bestaan. Het is mogelijk dat de Nederlandse PIN gaat samenwerken met andere nationale merken, maar het is ook mogelijk dat banken besluiten om andere kaartmerken in plaats van PIN aan te gaan bieden. In sommige landen in het eurogebied hebben de banken al besloten om het nationale betaalkaartmerk te vervangen door een internationaal kaartmerk. Overige Nederlandse betaalmiddelen, zoals de acceptgiro en de chipknip, vallen buiten het bereik van SEPA en zullen voorlopig op nationaal niveau blijven bestaan.

Het is nog niet geheel duidelijk hoe de nieuwe Europese producten zich verhouden tot de huidige Nederlandse wat betreft efficiëntie en veiligheid. Desondanks kunnen er een paar vergelijkingen tussen de toekomstige Europese en huidige Nederlandse overboeking en incasso worden gemaakt.

Voor de huidige wijze van overboeken binnen Nederland wordt gebruik gemaakt van een rekeningnummer dat meestal uit 7 of 9 cijfers bestaat. De verwerking van de overboeking kost in de regel maximaal één werkdag. Voor de huidige wijze van betalingen in euro van Nederland naar een ander Europees land is nu een IBAN-nummer en BIC-code nodig.¹ De verwerking duurt maximaal vijf werkdagen. De SEPA-overboeking zal straks hetzelfde zijn voor eurobetalingen binnen Nederland als van Nederland naar een ander euroland. Een dergelijke overboeking zal in elk geval een IBAN nodig hebben. Er is momenteel discussie gaande of er ook een BIC nodig is. De verwerking zal maximaal drie dagen duren. Consumenten en bedrijven zullen zich aan moeten passen aan deze nieuwe wijze van overboeken. Het wordt minder eenvoudig om rekeningnummers te onthouden. Dit kan door consumenten als lastig worden ervaren. Daar staat tegenover dat de verdere ontwikkeling van het internetbankieren het de consument juist gemakkelijker maakt om rekeningnummers te beheren.

Het Europese incassoproduct zal ten opzichte van het huidige Nederlandse incassoproduct een andere machtigingsmethodiek kennen. Het beheer van de machtigingen ligt nu bij de incassant. Bij het Europese incassoproduct zal niet alleen de incassant de machtigingen beheren, maar zullen ook de banken van de crediteur en debiteur een controle uit kunnen voeren. Dit brengt enerzijds meer inspanningen voor banken met zich mee en mogelijk hogere kosten voor de eind-

gebruiker. De veiligheid van dit incassoproduct kan echter ook beter gewaarborgd worden. Elektronisch machtigingenbeheer biedt een mogelijkheid om de hogere kosten te drukken.

SEPA draagt bij aan een herstructurering van de banksector in het eurogebied

SEPA zal de nationale samenwerking tussen banken in Nederland openbreken. In plaats van een nationale markt zien banken zich geplaatst in het Europese speelveld. Dit vereist dat banken de strategie van hun betalingsverkeer herzien. Met het oog op nieuwe concurrenten kunnen ze bijvoorbeeld besluiten zich te specialiseren in betalingsverkeer of juist dat het strategisch wenselijker is om hun betalingsverkeeractiviteiten uit te gaan besteden. Banken die strategisch gepositioneerd zijn zullen nieuwe inkomsten kunnen genereren door betaalmiddelen aan te bieden in het eurogebied en nieuwe klanten aan te trekken, zowel consumenten, bedrijven als andere banken.

Interpay transformeert van Nederlandse partij naar één van de Europese aanbieders

Interpay beheert het zogeheten *Clearing and Settlement System* (css), dat meer dan 90% van het Nederlandse interbancaire betalingsverkeer verwerkt. Interpay heeft zich beraden op de toekomst en een Memorandum of Understanding getekend met het Duitse Transaktionsinstitut für Zahlungsverkehrsdienstleistungen (TAI). Beide partijen willen halverwege 2006 fuseren. Volgens de fusiepartijen past de aangekondigde samenwerking in de Europese ontwikkelingen in het betalingsverkeer waar een verdere consolidatie van financiële dienstverleners wordt verwacht.

SEPA komt eraan

SEPA wordt realiteit per 1 januari 2008. Banken hebben zich in 2002 op Europees niveau verenigd in de EPC, de *European Payments Council*, om door zelfregulering SEPA te realiseren. Dit proces van zelfregulering heeft een belangrijke stimulans gekregen van initiatieven van de Europese Commissie, waaronder een verordening die tarieven voor grensoverschrijdende overschrijvingen en kaartbetalingen onder voorwaarden gelijkstelt aan binnenlandse. De ontwikkeling van Europese betaalmiddelen kan niet los worden gezien van de verwerking van betaaltransacties met deze producten tot en met de zogenoemde clearing en settlement. De EPC heeft daar-

om basisregels en raamwerken opgesteld voor de Europese producten en de verwerking van transacties met deze producten, zie box 2. Deze basisregels en raamwerken zijn in maart 2006 aangenomen door Europese banken. Banken in Europa hebben zich gecommitteerd aan de voorstellen van de EPC en zijn de eerstverantwoordelijken voor de verwezenlijking ervan. Voor Nederlandse banken betekent dit dat de standaarden voor overboeking en incasso zullen worden ingevoerd. Kaartbetalingen zullen in lijn met het cards-framework worden uitgevoerd. Nederlandse banken zullen per 1 januari 2008 in staat zijn de inkomende betalingen van de nieuwe Europese betaalmiddelen te verwerken. Banken zullen betaalmiddelen, gebaseerd op de EPC standaarden, aan gaan bieden.

De Europese Centrale Bank (ECB) en de nationale centrale banken van de twaalf eurolanden (samen het Eurosysteem) en ook de Europese Commissie zijn sterk betrokken bij de inspanningen van banken. Het Eurosysteem heeft recent haar visie op de voortgang van SEPA gegeven in haar vierde voortgangsrapport. Hiermee beoogt het Eurosysteem de doelen en tijdlijnen van SEPA toe te lichten. Overschrijvingen worden in de visie van het Eurosysteem in 2010 gedaan met de Europese variant, in elk geval de transacties van overheden en bedrijven. Wat betreft het incassoproduct verzoekt het Eurosysteem de EPC om een risicoanalyse te maken van het langdurig naast elkaar laten bestaan van een nationaal en een Europees product. Met betrekking tot betaalkaarten heeft het Eurosysteem enkele criteria

gedefinieerd die het voor iedere consument per 2010 mogelijk moeten maken om zijn pas bij iedere betaalautomaat te gebruiken, mits de winkelier het kaartmerk accepteert. Ten slotte dienen volgens het Eurosysteem alle verwerkers van betaaltransacties, zoals Interpay, hun systemen per 2010 zo te hebben ingericht dat ze transacties onderling volautomatisch kunnen uitwisselen.

De Europese Commissie heeft op 1 december 2005 een voorstel voor een richtlijn ingediend, het *New Legal Framework for Payments in the Internal Market*. Het NLF legt de juridische basis voor SEPA, doordat het wetgeving in het eurogebied harmoniseert. Daarnaast biedt het nieuwe toetreders mogelijkheden in de markt. Het NLF dient per 2008 in nationale wetgeving te zijn verwerkt. De Commissie wil de rechten en plichten bij het aanbieden en gebruik van betaaldiensten vastleggen om daarmee consumentenbescherming te garanderen. Bovendien tracht zij concurrentie in het betalingsverkeer te bevorderen door ook niet-bancaire dienstverleners tot het betalingsverkeer toe te laten.

Behalve het NLF heeft de Europese Commissie een discussiestuk voorgelegd aan marktpartijen, genaamd het *SEPA Incentives Paper*. Dit document bevat de visie van de Europese Commissie op SEPA en op de manier waarop de EPC daar invulling aan geeft. Bij voorkeur moet de markt via prijsmechanismen en zelfregulering tot een uniforme betaalruimte komen. Als zij daar niet in slaagt, zal de Commissie alsnog met nadere regelgeving komen.

Box 2 Partijen betrokken bij SEPA op Europees niveau

De *European Payments Council* (EPC) – plenaire vergadering heeft in maart 2006 de volgende afspraken gemaakt:

- *Credit Transfer Rulebook* – afspraken voor overschrijvingen
- *Direct Debit Rulebook* – afspraken voor incasso
- *SEPA Cards Framework* – afspraken op hoofdlijnen voor betaalkaarten
- *SEPA Clearing and Settlement Mechanisms Framework* – afspraken op hoofdlijnen voor afwikkeling van betaaltransacties

Europese Commissie heeft de volgende documenten gepubliceerd:

- *New Legal Framework for Payments in the Internal Market* – conceptrichtlijn per december 2005 aangeboden en dient – als aangenomen door de Raad en het Parlement – in 2008 in nationale regelgeving geïmplementeerd te zijn.
- *SEPA Incentives Paper* – consultatiedocument uitgegeven in februari 2006

Het Eurosysteem heeft in februari 2006 het volgende document gepubliceerd:

- *4th Progress Report* – visie van het Eurosysteem op de doelen, tijdlijnen en vormgeving van SEPA

Ten slotte

SEPA is één van de belangrijkste en meest verstrekkende ontwikkelingen in het betalingsverkeer in Europa. SEPA zal iedereen raken. Op dit moment zijn vooral banken en grotere bedrijven zich aan het voorbereiden op SEPA, maar binnenkort zullen ook kleinere bedrijven, consumenten en winkeliers zich dienen aan te passen. DNB steunt SEPA omdat het uiteindelijk voordelen voor de gehele maatschappij zal opleveren en zal bijdragen aan de welvaart in Europa, inclusief Nederland. DNB is echter niet blind voor de aanvankelijke hobbels die in het kader van SEPA moeten worden genomen. Vanuit haar eigen rol als hoeder van het betalingsverkeer zal DNB zich sterk maken voor een zo soepel mogelijke overgang, waarbij de maatschappelijke efficiëntie, veiligheid en continuïteit van betalen in Nederland hoog in het vaandel staan.

Literatuur

ABN AMRO, Cap Gemini, European Financial Management & Marketing Association (2005), *The World Payments Report*.

European Payments Council (maart 2008), *SEPA Credit Transfer – Scheme Rulebook*.

European Payments Council (maart 2008), *SEPA Direct Debit – Scheme Rulebook*.

European Payments Council (maart 2008), *SEPA Cards Framework*.

European Payments Council (maart 2008), *Framework for the Evolution of the Clearing and Settlement of Payments in SEPA*.

European Central Bank (februari 2006), *Towards a Single Euro Payments Area - 4th Progress Report*.

Europese Commissie (februari 2006), *SEPA Incentives Paper*.

Europese Commissie (april 2006), *Interim Report I Payment Cards*.

McKinsey & Company (juni 2005), *European Payment Profit Pool Analysis: Casting Light in Murky Waters*.

¹ Het *International Bank Account Number* (IBAN) is een rekeningnummer, dat in Nederland bestaat uit 18 posities (het huidige Nederlandse rekeningnummer plus enkele posities om land en bank aan te duiden). Dankzij het unieke IBAN kunnen banken de eurobetalingen geheel automatisch verwerken, zonder aanvullende informatie. De *Bank Identifier Code* (BIC) is een unieke code per bank bestaand uit een achttal letters en/of cijfers.